

FILE DIN VIAȚA UNEI BISERICI ȘI A UNUI MITROPOLIT (II)

Veronica BOLDIȘOR

istoric, colaborator la Muzeul Literaturii Române „M. Kogălniceanu”

Abstract

The author summarizes the pastoral work of G. Grosu before the Union of Bessarabia with Romania in 1918. The author described in more details its work in the years 20-30, including his election as Metropolitan of Bessarabia, the opening of the Faculty of Theology in Chisinau, visits at many churches and monasteries etc. In fact, Gurie developed various activities: religious, missionary, literacy etc. The author stops on the difficulties, objective and subjective, what is facing the Bessarabian bishop.

Keywords: Metropolitan, the union of church, missionary activity, religious publications.

* * *

(Continuare din nr. 1, vol. 51, 2014)

II. MITROPOLITUL GURIE GROSU – PERSONALITATE MARCANTĂ A VIEȚII BISERICEȘTI ȘI CULTURALE DIN BASA- RABIA INTERBELICĂ

§ 1. Activitatea lui Gurie înainte de Unirea Basarabiei cu România

Gurie, primul Mitropolit al Basarabiei reunite cu Patria-mamă România, s-a născut la 1 ianuarie 1877 în comuna Nimoreni, plasa Ialoveni, în familia cântărețului bisericesc Ștefan Grosu. Rămas orfan de tată pe când avea nouă ani, Gheorghieș, cum i se spunea în familie, este dus de mama sa Ecaterina la școala de pe lângă mănăstirea Curchi, unde orfanii clericilor învățau fără plată. Astfel de școli mai funcționau în Basarabia, în timpul regimului țarist, la mănăstirile Dobrușa și Hârjauca (pentru băieți) și la mănăstirile Tabăra, Hirova și Răciula (pentru fete). La școala

Mitropolitul Gurie al Basarabiei

mănăstirii Curchi, elevul Gheorghe Grosu va învăța doar un an și doar în limba rusă, lucru extrem de dificil pentru vârsta lui fragedă. Fiind însă isteț la carte, izbutește să susțină examenele de intrare la școala clericală din Chișinău, unde va învăța din 1887 până în 1892, când este transferat la Seminarul Teologic. Absolvește cu brio Seminarul Teologic din Chișinău în anul 1898 și în toamna aceluiași an intră la studii la Academia Teologică din Kiev. În anul 1902 își încheie studiile cu titlul academic echivalent celui de licențiat.

La 16 septembrie 1902 este numit misionar eparhial al Eparhiei basarabene, iar la 27 noiembrie al aceluiași an primește monahismul la mănăstirea Noul Neamț, fiind tuns de arhimandritul Gherman. Tânărul călugăr Gurie este hirotonit ierodiacon la 6 decembrie 1902 de către P.S. vicar Arcadie, episcopul Cetății Albe, iar a doua zi – ieromonah de către P.S. Iacob, episcopul Chișinăului și al Hotinului. Era la frumoasa vârstă de 25 de ani când și-a „omorât trupul ca să poată trăi mai mult cu sufletul”, cum va mărturisi el însuși în dramatica sa carte *Procesul și apărarea mea...*

În schița biografică *Arhiepiscopul Gurie Botoșăneanu – vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei*, preotul Constantin Morariu relevă: „Încă pe când era seminarist, îndurerat de întunericul neștiinței în care era ținut poporul său, s-a trezit în el dorul să intre numaidecât în starea monahală, pentru ca să fie cu totul lipsit de alte griji și să aibă grijă toată viața numai de luminarea norodului.”¹ Cine se va apleca asupra biografiei distinsului nostru înaintaș se va convinge că, în toți cei 66 de ani pământești, călugărul Gurie nu se va abate pe o clipă de la această nobilă pornire sufletească din anii adolescenței.

Militantismul național înțelept și neșovăielnic se va întări după vizita întreprinsă de părintele ieromonah Gurie în România, în anul 1904, avându-l ca însoțitor pe mentorul său din frageda copilărie, părintele Vasile Gobjilă. După participarea la comemorarea celor 400 de ani de la trecerea la cele veșnice a voievodului Ștefan cel Mare, desfășurată în acel an la București cu un fast deosebit, viitorul mitropolit al Basarabiei se va întoarce la Chișinău marcat de o stare su-

fletească aleasă, de care nu s-a despărțit multă vreme.

La scurt timp după această memorabilă vizită ieromonahul Gurie prezintă deputaților eparhiali următorul program de activitate pentru anul 1905:

1. Înființarea la Chișinău a unei tipografii eparhiale moldovenești. (Tipografia înființată de Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni fusese închisă în timpul păstoririi în Basarabia, în anii 1871-1882, a ierarhului Pavel Lebedev, cunoscut pentru șovinismul său velicorus. – *n.a.*)

2. Introducerea studiilor în limba „moldovenească” la Seminarul Teologic, la școala de cântăreți bisericești și la școala de fete².

Î.P.S. Vladimir, arhiepiscopul de atunci al Basarabiei, la insistențele unui grup de preoți de orientare națională, adunați în jurul ieromonahului Gurie, s-a văzut nevoit să permită crearea unui comitet, în frunte cu părintele Constantin Parfenie și cu ieromonahul Gurie, pentru pregătirea și deschiderea tipografiei solicitate. Acest prim deziderat al ieromonahului Gurie s-a realizat în anul 1906. În ziua de 26 octombrie a acestui an tipografia a fost sfințită. Și tot în octombrie 1906 Sfântul Sinod din St. Petersburg permite introducerea studierii unei părți din disciplinele predate la Seminarul Teologic din Chișinău în limba băștinașilor.

Desigur, programul ieromonahului Gurie ar fi rămas literă moartă, dacă frământările revoluționare de la „centru” nu ar fi constrâns autorităților țariste aceste concesi. Ceea ce trebuie însă remarcat este prezența conștiinței naționale la un monah basarabean, care și-a putut face în timpul țarismului o carieră strălucită, nimeni și nimic neîmpiedicându-i ascensiunea pe scara ierarhică. Dar monahul Gurie a refuzat să îmbrace straiile carie-

¹ MORARIU, Constantin. *Arhiepiscopul Gurie Botoșăneanu – vicarul Mitropoliei Moldovei și Sucevei*: schiță biografică. Cernăuți, 1919, pp. 7-8.

² Idem.

rei monahale în imperiul țarist, deși intuia prea bine ce cruce grea va avea de dus tot restul vieții.

Chiar dacă autoritățile țariste au acceptat predarea limbii române, precum și a altor discipline în aceeași limbă la Seminarul Teologic din Chișinău, bugetul statului n-a prevăzut pentru aceasta nicio rublă. Profesorul ieșean Grigore Constantinescu, prieten de Academie al părintelui Gurie, a predat la Seminarul Teologic din Chișinău limba română, avându-i discipoli pe Ion Buzdugan, Pan Halippa, Alexie Mateevici, Daniel Ciugoreanu, Sergiu Niță, frații Ion și Teodor Inculeț, Dimitrie Bogos și alți ulteriori fruntași ai mișcării de eliberare națională, din anii 1917-1918, încasându-și salariul lunar de 200 de ruble fără să bănuiască că această leafă era banii proprii ai prietenului său, ieromonahul Gurie.

Tot în anul 1906 Gurie lansează propunerea de a înființa revista bisericească *Luminătorul* după un program elaborat de el însuși. În pofida tuturor greutăților, cu întârziere de un an și jumătate, revista va apărea totuși grație eforturilor primei sale echipe: ieromonahul Gurie, preotul Constantin Parfenie, preotul Iustin Ignatovici, preotul Constantin Popovici (viitorul ei redactor), Grigore Constantinescu (corector).

Editarea cărților bisericești și a *Luminătorului* (cu suplimentul *Viețile sfinților*), l-a îndemnat pe ieromonahul Gurie spre alte osteneli cărțurărești. El concepe ideea, apoi tipărește, cu grafie rusă, în 1909, un abecedar numit *Bucoavna moldovenească*³. Ideea alcătuirii acestui abecedar era ca țărani să învețe să citească și să se poată folosi de cărțile tipărite în noua tipografie. Apoi, ieromonahul moldovean nutrea speranța că statul va permite studierea limbii române, cel puțin în primii

doi ani de studiu în școala primară, iar stăpânirea locală nu va mai avea cum să împiedice acest lucru, motivându-l prin lipsă de manuale. Pentru ca abecedarul să fie admis în programul școlar Gurie, ridicat în ziua de 31 mai 1909 la rangul de arhimandrit, l-a înaintat adunării eparhiale a clericilor, în scopul aprobării lui „prin mijlocirea arhiepiscopului”⁴. Nu avea de unde ști atunci că nu-și va putea promova niciuna din tipăriturile sale prin mijlocirea arhiepiscopului, pentru că proaspătul ierarh rus, poposit în Basarabia în 1908, Serafim Ciceagov, avea să devină curând cel mai cumplit prigonitor al mișcării de eliberare națională, întrecându-l în râvnă chiar și pe faimosul Pavel Lebedev. În ziua ceremoniei de ridicare la rangul de arhimandrit, la mănăstirea Noul Neamț, în predica sa Gurie a spus, printre altele: „Slujba lui Dumnezeu trebuie să se facă în două limbi: moldovenească și slavonească.” Serafim Ciceagov l-a întrerupt: „Deosebirea limbilor nu ne împiedică să alcătuim un singur trup duhovnicesc, pentru că duhul moldovenilor și al rușilor este unul și același.”⁵ Arhimandritul Gurie a tăcut, pentru că regulile de subordonare bisericească nu-i permiteau să polemizeze cu arhiereul. Dar dacă i-ar fi permis, cu siguranță l-ar fi întrebat pe acesta de ce dar slujba bisericească nu se face în Basarabia doar în limba basarabenilor, de vreme ce deosebirea limbilor nu-i împiedică pe basarabeni și pe ruși să alcătuiască un singur trup duhovnicesc?

Intuindu-i viziunile naționaliste, pe 16 decembrie 1909, Ciceagov l-a transferat pe Gurie la mănăstirea „Sf. Avraam” din Smolensk, această transferare fiind, de fapt, o formă abilă de descotorosire de periculosul „separatist”. Mai ales că arhiereul rus vedea și în revista *Luminătorul* o formă de iredentism și înțelegea că nu este bine

³VORNICESCU, Nestor. *Gurie Grosu, primul arhiepiscop și mitropolit al Basarabiei Românești. Osteneli cărțurărești*. În: *Academica*, București, 1994, Apr.-Mai, p. 11.

⁴MORARIU, Constantin, op. cit., p. 10.

⁵BUZILĂ, Boris. *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*. București, 1996, p. 69.

ca revista să fie desființată printr-un ucuz împărătesc. El a procedat mai șiret: a dispersat nucleul format în jurul revistei și, astfel, a anihilat ceea ce i se părea a fi orientare națională. „Cine parcurge colecția *Luminătorului* de după plecarea lui Gurie, constată lipsa oricărei referiri la Biserica din dreapta Prutului, după ce primele numere încercaseră de fiecare dată un tur de orizont asupra vieții bisericești din întreg spațiul românesc. Orientarea națională devine insesizabilă, revigorându-se abia în 1917.”⁶

Arhiepiscopul Serafim nu s-a potolit nici după surghiunirea arhimandritului Gurie. Așa cum acesta reușise să scoată de sub tipar în 1908 un voluminos manual (310 pagini), intitulat *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu*, iar Sfatul școlar eparhial aprobase introducerea manualului în programul de învățământ al școlilor primare, războiul anti-Gurie a continuat și după exilarea acestuia. Iată ce afirmă Serafim Ciceagov în rezoluția la procesul-verbal nr. 5251 al Sfatului școlar eparhial din 30 octombrie 1913: „Rog să se comunice Sfatului școlar sinodal din Petrograd opinia și declarația mea despre *Cartea de învățătură despre legea lui Dumnezeu*. Anume bine studiind activitatea misionarului arhimandrit Gurie întru răspândirea în Basarabia nu a limbii moldovenești, ci a celei românești, prin care se conlucrează în folosul planului tănuțit al României și se propagă românizarea, eu văd în declarația preoților moldoveni, a părinților Gheorghe Gheorghian, Gheorghe Cernăuțean și Simeon Ștefărtă – cei mai buni păstori ai Basarabiei – dreptatea existentă, adevărul absolut, anume că această carte a arhimandritului Gurie este compusă nu după programul școlilor bisericești, ci ea e scrisă într-o limbă puțin înțeleasă de moldovenii din Basarabia și adică mai lămurit

zis în limba românească. Protestând cu desăvârșire ca să fie primit un asemenea manual în școlile basarabene, eu dator sunt să nu aprob procesul-verbal al Sfatului școlar care îngăduie acest manual în calitate de carte de ajutor pentru învățătorii de religie, puțin cunoscători ai limbii moldovenești, și care o îngăduie chiar în calitate de carte de cetire în afară de școală. Rog să se comunice Sfatului școlar sinodal că toate cărțile arhimandritului Gurie de mult sunt respinse de mine și nu vor fi niciodată îngăduite, atâta timp cât eu mă aflu pe tronul arhiepiscopal din Chișinău.”⁷ (Serafim Ciceagov respingea și cărțile părintelui Gurie scrise în limba rusă – *Istoria mănăstirii Noul-Neamț, Cele mai însemnate momente din istoria tipăriturilor moldovenești din Basarabia*, broșurile prin care sunt combătuți sectanții, despre tradiție, despre botezul copiilor, despre cinstirea Duminicii etc. – n.n.)

Talentul de propovăduitor, evlavie, dăruirea totală Celui de Sus, au făcut ca arhimandritul Gurie să fie îndrăgit și în surghiun. „Când fu să părăsească mănăstirea,

⁷ Protoiereul Serghie Bejan va scrie în revista *Luminătorul* cu indignare: „Lucru trist și interesant că arhiepiscopul Serafim părerile le bazează pe declarațiile unor preoți moldoveni. Printre ei – „marele naționalist” de azi, fostul protopop de județ la Sorooca, preotul Gheorghe Cernăuțanu. [...] Dar cel mai trist lucru e că în sânul Bisericii s-au găsit persoane, pentru care interesele personale erau mai presus de cele ale Bisericii și poporului. Este interesant și foarte ciudat că aceleași persoane, care au fost aproape și declarate ca cei mai buni păstori ai Basarabiei de Arhiepiscopul Serafim, cel mai mare românofob și absolutist care vedea în toți basarabenii moldoveni numai separatiști, au fost foarte aproape și de primul Arhiepiscop român adevărat, Nicodim.” (Articolul *O pagină din istoria Bisericii Ortodoxe basarabene*, mai 1920, p. 12-13). Așadar, demisionarea P.S. Nicodim a avut, printre motivele numite mai sus, și scârba față de „păstorii” basarabeni fățarnici, cărora le-a intuit până la urmă parvenirea.

⁶ Idem.

îi plâneau despărțirea nu numai femeile, ci și bărbații în toată bărbăția lor, văzând că pierd un atât de scump păstor. O enoriașă pe nume Erihailova, pe care părintele arhimandrit n-a cunoscut-o deloc cât timp a petrecut în Smolensk, i-a scris prea Cuvioșiei sale mai târziu, pe când se afla la Don: lumina electrică introdusă în biserica mănăstirii «Sfântului Avraam» din Smolensk de către urmașul părintelui arhimandrit nu încălzește așa, cum încălzeau sufletele noastre predicile prea Cuvioșiei Voastre. Prea Cuvioșia Voastră sunteți pentru noi asemenea cu floarea numită Agava, care înflorește o dată în zece ani.”⁸

Fostul ierarh al Basarabiei Vladimir, în 1910 Arhiepiscop al Donului, aflând de exilul discipolului său, îl cheamă în calitate de director al școlii normale pregătitoare de învățători pentru școlile bisericești din orașul Aleksandrovsk-Grușevsk. Gurie acceptă propunerea și, timp de patru ani (1910-1914), reușește prin capacitățile-i organizatorice și pedagogice să dubleze numărul elevilor. Dorul de Basarabia însă nu-l părăsea. Ca să fie mai aproape de provincia lui dragă, în 1914 se mută, tot în calitate de director de școală normală pregătitoare de învățători pentru școlile bisericești, în gubernia Herson, într-un sat numit Samovka. Preda *Tălmăcirea Sfintei Scripturi, Dogmatica, Morala, Didactica și pedagogica*. Aici îl prinde revoluția din februarie 1917. De câte ori îi permiteau împrejurările, venea la Chișinău, participând la manifestările naționale. Tot în acest an îi apare la Chișinău, într-un tiraj de 50 000 de exemplare, abecedarul interzis de Serafim Ciceagov, îmbrăcat de data aceasta în grafie latină și răspândit prin școlile din întreaga Basarabie.

În orașul Chișinău, pentru care arhimandritul Gurie făcuse atâtea sacrificii de ordin național, spiritual și cultural, în

anul 1917 el nu-și putea găsi de lucru, deși încercase în repetate rânduri să obțină vreun post dintre cele mai modeste. I-a fost respinsă Catedra de limba română la Seminarul Teologic, Catedra de religie la Liceul nr. 4 etc. Gurie continua să prezinte un mare pericol „separatist”, de data aceasta pentru Arhiepiscopul Anastasie Gribanovski, ultimul ierarh al Rusiei țariste în Basarabia. Cu mare greu, abia la sfârșitul toamnei, reușește să obțină, grație insistențelor lui Pantelimon Erhan, membru al Upravei (Primăriei), postul de profesor de limba română la Liceul nr. 3 din Chișinău.

§ 2. Activitatea lui Gurie după Unirea Basarabiei cu România

În cartea *Procesul și apărarea mea...* primul mitropolit al Basarabiei române a ținut să se confeseze urmașilor: „Dacă sub regimul țarist eram un tânăr cu sufletul avântat și iluminat pentru cauza neamului și a Bisericii românești, dacă în acel timp mă zbăteam și mă frământam cu idealismul și cu focul tinereții pentru crezul bisericesc românesc, așa cum mărturisește istoria, apoi, după ce s-a făcut Unirea, rolul meu, prin ajutorul pe care mi l-a dat Providența, de a fi Arhiepiscop și Mitropolit al Basarabiei, a fost neasemănat mai mare și mai important”, pentru că, explică Mitropolitul, „în toți cei 17 ani de arhiepiscopat (1920-1937), când în Basarabia totul era tulbure, totul era în stare de nedumerire și de nesiguranță, vecină cu haosul, când între toată lumea, care se găsea supusă tuturor susceptibilităților, tuturor intereselor, pasiunilor și patimilor, politice și personale, când nimeni nu privea lucrurile decât prin prisma momentului și a sentimentului imediat, **m-am găsit eu** (subl. noastră), prin bunătatea și grația lui Dumnezeu ca, în calitatea mea de Arhiepiscop și Mitropolit, deasupra tuturor și peste toți, să

⁸MORARIU, Constantin, op. cit., p. 10-11.

privesc lucrurile cu calm, cu încredere și cu credință în Dumnezeu și în neamul meu”⁹.

Aceste rânduri Mitropolitul le va scrie în anul 1937, după suspendarea din scaunul arhiepiscopal de către Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. Sintagma „**m-am găsit eu**” exprimă nu doar obida pentru nedreptatea ce i s-a făcut. Ea relevă și izolarea cvasitotală în care a trebuit să-și păstorească turma timp de 17 ani.

Am spus în paragraful precedent că arhimandritul Gurie, unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai mișcării de eliberare națională din Basarabia, cel care a hiritisit la 21 noiembrie 1917 prin tulburătoare cuvinte patriotice Sfatul Țării ce urma să voteze Unirea, cel care, deși își câștiga bucata de pâine la sute de kilometri de Basarabia (în regiunea Herson), n-a pregetat să vină și să participe activ la cele mai importante evenimente naționale din anul 1917, nu și-a putut găsi în provincia lui dragă o slujbă timp de aproape un an. La 16 februarie 1918 părintele arhimandrit este chemat, în sfârșit, la Ministerul Justiției și al Cultelor, de către ministrul Savenco, care îi propune funcția de vice-ministru, urmând ca Gurie să se ocupe de naționalizarea Bisericii basarabene. Era o muncă uriașă și extrem de dificilă, mai ales în condițiile când în scaunul arhieresc se mai afla rusul Anastasie Gribanovski care avea o atitudine dușmănoasă față de orientarea națională a clerului și care încă nu pierduse speranța în restabilirea vechilor orânduiri.

În patru numere consecutive ale ziarului *Îndreptarea*, din mai-iunie 1918, scriitorul și omul politic Duiliu Zamfirescu, prezent la Chișinău în primele luni ale anului 1918 în calitate de comisar general al trupelor române, descrie ce se întâmpla în acele vremuri nesigure pe meleagurile

basarabene. Mirat că în fruntea fracțiunii țărănești a Sfatului Țării se afla un rus, Vladimir Țăganko, care nu știa o boabă românește, autorul confesiunilor din ziarul *Îndreptarea* îl descrie ca făcând parte din pleiada celor care socotesc poporul ca pe o „materie experimentală a ideilor lor. Moarte, suferință, dezastru, sărăcie lucie, degenerescență, nimic nu-i înspăimântă”, îl citează Zamfirescu pe Gorki, după care conchide: „Noi nu putem întârzia niciun minut activitatea noastră culturală în Basarabia. Naționalizarea școlilor, institutelor și stabilimentelor de tot felul, activitatea extrașcolară, infiltrarea în sufletul țăranului a noțiunii de *patrie comună* (Țăganko specula credibilitatea poporului meu românesc, făgăduindu-i pământ pe nimic), propaganda la sate, prin biserică; publicarea cărților școlare în text chirilic și latin, – iată cea dintâi datorie a noastră. Părintele Gurie, care este autor de abecedar și vice-ministru al culturii, și mai mult, conduce lucrările pregătitoare ale viitorului sobor, să îndrepte activitatea preoțească în direcția conștiinței românești la țărani.”¹⁰

Din nefericire, Gurie era nevoit să cultive conștiința românească nu doar țăraniilor, ci și clerului basarabean. După Unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918), nu numai Arhiepiscopul Anastasie și cei doi vicari ruși, Gavriil și Dionisie, nu vroiau să recunoască Unirea bisericească a Basarabiei cu Biserica Ortodoxă din România, ci și majoritatea covârșitoare a preoțimii basarabene. Sâmburele izolării celui mai luminat dintre păstorii Basarabiei interbelice încă de pe atunci slobozea rădăcini: „În activitatea sa pentru naționalizarea Bisericii, arhimandritul Gurie întâmpina numai piedici, deoarece biserica basarabeană era cârmuită de arhierii ruși. Arhiepiscopul Anastasie nu recunoștea Unirea cu Biserica Ortodoxă din Regatul Român și susținea și

⁹ GROSU, Gurie. *Procesul și apărarea mea. Denunțarea complotului apocaliptic*. București, 1937, p. 246.

¹⁰ ZAMFIRESCU, Duiliu. *În Basarabia*. București, 2012, pp. 58-59.

șovăirea preoților în privința aceasta, îndreptând ochii lor mereu spre Moscova. Chiar din pricina aceasta preoții cu greu se lăsau înduplecați la ordine, măcar că părintele Gurie le spunea că noi suntem acum uniți cu biserica din Regatul Român și ne aflăm sub jurisdicțiunea Sfântului Sinod din România. Nu era ascultat! Se cerea deci numaidecât să fie trimis în Basarabia cât mai degrabă un arhiepiscop român care să facă ordine.¹¹ Arhiepiscopul însă întârzie să vină. Din spirit de toleranță Anastasie, dar și cei doi vicari ruși, au fost lăsați în scaunul arhiepiscopar până când singuri l-au părăsit, deși comportamentul lor antiromânesc era cunoscut nu doar la Chișinău, ci și la București. Spirit de toleranță a manifestat și P.S. Nicodim al Hușilor în cuvântarea sa din 23 iunie 1918, imediat după sosirea la Chișinău în calitate de loctiitor de ierarh: „Arhierii ruși de aici din Basarabia au crezut că e mai bine să se ducă în altă parte și să lucreze în alt Sinod, pentru nevoile altei Biserici, altei turme, decât aceea ce le fusese încredințată. Nu le facem din aceasta o învinuire. Recunoaștem că ei au fost numai niște buni patrioți ruși și au crezut că din clipa când nu-și mai pot împlini acest singur rost al lor în această țară, e mai bine să o părăsească și să se ducă în Rusia, cum au și făcut.”¹²

Dacă arhierii ruși ar fi știut ce-i așteaptă în Rusia, nu ar mai fi plecat într-acolo, chiar dacă erau buni patrioți ai acestei țări. La scurt timp după părăsirea Basarabiei, Dionisie va fi împușcat, iar Anastasie va emigra în Serbia, unde va desfășura o activitate antiromânească despre care vom vorbi mai detaliat în capitolul *Stiliștii*.

La 4 iulie 1918 Gurie este numit episcop vicar al Mitropoliei Moldovei, iar la 15 iulie este hirotonit într-un arhiepiscop cu numele „Botoșăneanul” în Catedrala Mitropoliei din Iași de către Mitropolitul Pimen, Epi-

scopul Nicodim Munteanu și de către Antim, Episcopul Râmnicului. Hirotonisirea a fost săvârșită cu deosebită solemnitate în prezența autorităților din capitala Regatului și ale celor din Chișinău. A fost primul basarabean hirotonit de Biserica Ortodoxă Română interbelică. Puțin mai târziu, la 22 iulie 1918, va fi hirotonit într-un arhiepiscop, tot în Catedrala din Iași, ca vicar al Arhiepiscopiei Chișinăului și Hotinului, arhimandritul Dionisie Erhan.

La Iași, Episcopul Vicar Gurie Botoșăneanul și-a continuat activitatea cărturărească, publicând lucrarea *Cuvioasa Maica noastră Parascheva cea nouă. Viața, moaștele și minunile ei*¹³. Domnul l-a ales însă pentru o altă viață păstorească, punând pe umerii lui o cruce de mucenic, pe care nu se știe dacă altcineva ar fi putut-o duce timp de 17 ani. O va recunoaște chiar el: „Cât m-am silit, cât am muncit, ce neobosit am fost în timpul celor 17 ani de arhiepiscopat, adânc pătruns de rolul acesta pe care mi l-a încredințat Dumnezeu mie, nevrednicului și smeritului Gurie al Basarabiei...”¹⁴

Slujirea până la jertfire de sine a idealului național, această haină, pe care au îmbrăcat-o de-a lungul veacurilor cei mai destoinici fii ai poporului român, Î.P.S. Gurie al Basarabiei a purtat-o ca pe un veșmânt sacru până la 14 noiembrie 1943, când a trecut la Domnul. Acest veșmânt i-a adus clipe de aleasă trăire sufletească, clipe de fericire și de mari bucurii, dar și de suferințe mucenicești. Aceste suferințe ale Mitropolitului ni-l dezvăluie astăzi ca pe un fiu ales al Domnului, un adevărat slujitor al credinței noastre ortodoxe și al poporului român. Cine urmărește cu atenție firul vieții Mitropolitului Gurie, va observa că, începând cu anul 1904, când a vizitat pentru prima dată România și până la 11 noiembrie 1936, când a fost suspendat din

¹¹ MORARIU, Constantin, op. cit., p. 16.

¹² *Luminătorul*, 1918, iun., 80.

¹³ VORNICESCU, Nestor, op. cit., p. 62.

¹⁴ GROSU, Gurie, op. cit., p. 246.

scaunul arhiepiscopal, neobositul călugăr a fost prezent la aproape toate manifestările cultural-naționale și spirituale de anvergură, desfășurate în Basarabia. Pe multe dintre acestea le-a inițiat, pe multe le-a sprijinit cu toată dăruirea sufletească. Adevărata cauză a cabalei împotriva Mitropolitului Gurie, care i-a determinat pe răuvoitori să-l distruagă prin compromitere, a fost **contribuția imensă pe care Î.P.S. Gurie a adus-o consolidării românismului în Basarabia.** („Cazul Gurie” este analizat exhaustiv și dezavuat în cartea *Procesul și apărarea mea* – n.n.)

În primăvara anului 1918 clerul basarabean, în frunte cu arhimandritul Gurie, se pregătea intens pentru deschiderea lucrărilor Sinodului local, la care urmau să fie aleși capii bisericii basarabene. Așa cum la acea vreme în Basarabia, dintre fruntașii bisericești doar Gurie avea studii academice, hirotonirea lui întru arhieru era doar o chestiune de procedură. Nu încapă îndoială că în cazul în care autoritățile bisericești române ar fi permis basarabenilor să-și aleagă singuri ierarhii, Gurie ar fi devenit încă în vara anului 1918 Arhiepiscop al Chișinăului și Basarabiei. La 11 iunie 1918, preoții Serghie Bejan, Ioan Andronic, Iustin Frățiman și Teodor Dumbravă au plecat în delegație la Iași ca să ceară permisiunea convocării Sinodului local, dar s-au întors la Chișinău foarte supărați pe Mitropolitul Pimen și pe toată lumea pentru că li s-a refuzat acest lucru. Supăraturul principal însă trebuia să fie „râvnitorul” la scaunul arhieresc Gurie. Or, acesta a fost unul dintre puținii reprezentanți ai clerului basarabean care s-a bucurat sincer de sosirea la Chișinău, pe 23 iunie 1918, a P.S. Nicodim, îndrituit cu administrarea afacerilor bisericești din Basarabia. Gurie l-a hiritisit frumos și cu multă căldură, amintind în luarea sa de cuvânt că Basarabia, până la răpirea de la 1812, ținea de Episcopia Hușilor și că „acum chiar Bunul Dumnezeu a

vrut ca de la Huși să ne vină Arhieru care să pună la loc legătura ruptă la 1812”. Rară calitate sufletească, chiar și printre „unșii” Domnului.

Când, în februarie 1920, a fost ales Arhiepiscop al Eparhiei Chișinăului și Hotinului și această alegere n-a fost recunoscută la București, Gurie nu s-a supărat nici de data aceasta, punând sarcina consolidării sociale, economice, politice, juridice, culturale și bisericești a țării sale dragi mai presus decât propriul orgoliu pe care, se pare, nici nu-l avea, spre deosebire de frații săi de credință. Timp de aproape un an statutul celor doi ierarhi din Basarabia, al doilea fiind Dionisie Erhan, „aleși definitiv de cler și de popor” a rămas incert. Boris Buzilă afirmă că „animozitățile au fost depășite datorită înțelegerii manifestate față de basarabeni”¹⁵. Cred că este o afirmație justă, dar incompletă, cel puțin în raport cu Î.P.S. Gurie care, nu doar în acest caz, ci și în atâtea altele, a dat dovadă de înțelegere și de bunăvoință. Chiar și pe prigonitorii săi cei mai aprigi nu doar i-a iertat, ci s-a rugat mereu Celui de Sus să-i ierte și El. Așa, smerit și în rugăciune de iertare pentru prigonitori, și-l vor aminti călugării mănăstirii Cernica, unde și-a petrecut ultimii ani de viață pământească.

În anul 1924, cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii lui Avram Iancu, la Câmpeni a avut loc Adunarea generală a „Astrei”, sub președinția M.S. Regelui Ferdinand. Î.P.S. Gurie al Basarabiei s-a adresat direct regelui, rugându-l să trimită pe reprezentanții „Astrei” în Basarabia, „spre a duce acolo, în locul politicianismului de până atunci, cât mai multă cultură”¹⁶. Inițiatorul, dar și participantul activ la lucrările „Astrei” basarabene, susținătorul ei

¹⁵ BUZILĂ, Boris, op. cit., p. 127

¹⁶ GHIBU, Onisifor. *Trei ani pe Frontul Basarabean*. București : Editura Fundației Culturale Române, 1996, p. 23.

permanent (prin oferirea unei clădiri care aparține Eparhiei), a fost tot Î.P.S. Gurie.

Un lucru în aparență lipsit de importanță dezvăluie dragostea lui Gurie față de tradiția românească a meșteșugului popular. La cererea administrației mănăstirii Hârjauca, adresată Î.P.S. Gurie la 10 martie 1926 de a aproba construirea unei căsuțe la prisaca mănăstirii, Î.P.S. Sa dă următorul răspuns: „Se aprobă construirea unei case în stil românesc, cu creștături românești, al cărei plan să fie făcut de arhitect și prezentat spre aprobare.”¹⁷

Începând cu anul 1921 și până în anul 1926, împreună cu preotul deputat Pavel Guciujna, pledează în repetate rânduri în Parlamentul României pentru deschiderea la Chișinău a unei Facultăți de Teologie. Argumentele lor le vor birui, până la urmă, pe cele ale Mitropolitului Moldovei Pimen, care își dorea facultatea la Iași, dar și pe cele ale lui Visarion Puiu, care considera inoportună deschiderea Facultății de Teologie într-un oraș „izolat” și „contaminat sufletește”, precum i se părea Chișinăul. Solemnitatea de deschidere a Facultății de Teologie de la Chișinău, care a avut loc pe 8 noiembrie 1926, l-a impresionat într-atât pe Ion Petrovici, Ministrul Instrucțiunii Publice de atunci, încât peste ani, într-o carte scrisă în epoca ceaușistă, va avea curajul să mărturisească faptul că în viața lui de funcționar public nu l-a mișcat nimic atât de profund ca participarea la inaugurarea Facultății de Teologie din Chișinău¹⁸.

Într-o perioadă prea scurtă de activitate didactică (14 ani) și în condițiile nefavorabile de instabilitate și frământări politice interminabile, Facultatea de Teologie din Chișinău n-a reușit, bineînțeles, să se constituie într-o școală de teologie academică, precum erau facultățile similare

din Sibiu sau București. Ceea ce i-a reușit însă cu brio a fost crearea unei excelente școli monahale. Cei mai străluciți călugări ai României postbelice au studiat anume la această Facultate. Printre ei se numără Antim Nica, Antonie Plămădeală, Varlaam Chiriță, Benedict Ghiuș, Nicodim Ioniță, Ioil Babaca, Veniamin Solstițchi, Paulin Lecca, Neofit Nica etc., discipoli ai strălucitului profesor Gala Galaction.

În ce condiții a trebuit să-și păstorească turma Î.P.S. Gurie, ne-o dovedește și următorul document care, atunci când i-a parvenit, nu putea să nu-i strângă dureros inima:

„Ministerul Instrucțiunii, al Cultelor și Artelor

Direcțiunea Cultelor
Nr. 33, 28 martie 1934
Confidențial

Î.P.S. Sale
Î.P.S. Arhiepiscop al Chișinăului
și Mitropolit al Basarabiei Gurie

Înalt Prea Sfințite,

Delegatul Marelui Stat-Major de pe lângă Ministerul nostru, prin referatul nr. 33/1934, ne aduce la cunoștință că, spre a se evita într-un eventual conflict armat cele întâmplare în 1916, a întocmit din timp o serie de instrucțiuni privitoare la evacuarea resurselor din zonele frontiere anunțate.

Totodată ne arată că legea organizării Națiunii și Teritoriului prevede ca instrucțiunile să indice resursele de orice natură, ce urmează a fi evacuate și să pregătească lucrările necesare, pentru ca executarea lor să se poată face la timp de către cercurile de recrutare și comandamentele teritoriale, în competența cărora cade această însărcinare.

Instrucțiunile Marelui Stat-Major prevăd că se vor evacua la ordin următoarele resurse cu caracter cultural național ce depind de Ministerul Instrucțiunii:

¹⁷ Arhiva Națională a Republicii Moldova, fond 1232, inv. 1, dosar 283, f. 29.

¹⁸ PETROVICI, Ion. *Prin meandrele trecutului*. București, 1979, p. 244.

1) anumite școli de specialitate (în sensul acelor ce sunt prea puține în restul țării sau foarte importante, restul școlilor rămâne pe loc);

2) biblioteci;

3) muzee;

4) odore bisericești;

5) diverse obiecte de artă de importanță națională.

Avem onoarea a Vă aduce aceasta la cunoștință și a Vă ruga să binevoiți a dispune să ni se trimită un tablou al odorelor bisericesti de valoare, aflate în județele Tighina, Lăpușna și Orhei, care urmează să fie evacuate într-un eventual conflict armat.

Primiți, Vă rugăm, Î.P.S. Voastră, asigurarea înaltei noastre considerațiuni.

Ministru, (ss) St. Brădișteanu¹⁹

Până la invazia bolșevicilor în Basarabia mai erau șase ani, dar orice minte lucidă nu putea să nu vadă sabia lui Damocles atârând asupra acestei jinduite provincii românești. În astfel de condiții doar un păstor înzestrat cu har duhovnicesc, cu un caracter foarte puternic, dar și cu o imensă dragoste față de turma sa, putea să-și mobilizeze întreaga ființă și să continue să-și însușească enoriașii printr-o energică activitate pastorală, misionară și culturală. Un astfel de păstor a avut Basarabia în persoana Mitropolitului Gurie. Iată doar câteva spicuri din darea de seamă a secției administrative pe anul 1933, semnată de părintele iconom stavrofor Ioan Andronic:

„Ca și în anii precedenți, Î.P.S. Sa Mitropolitul Gurie în anul 1933 a vizitat diferite parohii și mănăstiri din cuprinsul Arhiepiscopiei. Vizite impresionante, împodobite cu slujbe arhieresti.

În ziua de 11 iunie, duminică, Î.P.S. Sa Mitropolitul, însoțit de Consilierul Eparhial părintele Vladimir Burjacovschi, a vizitat

parohia Cimișeni, județul Lăpușna, unde a săvârșit Sfânta Liturghie, iar după slujbă a sfințit locul și a pus piatra fundamentală pentru căminul cultural din localitate. Cu toate că era timpul ploios, sărbătoarea s-a făcut cu mare însuflețire și a lăsat urme neșterse în sufletele tuturor prezenților.

[...] Pentru ziua de 29 iunie Î.P.S. Sa a fost invitat de Consiliul parohial din Căușenii Noi, ca să officieze Sfânta Liturghie, fiind ziua hramului. Î.P.S. Mitropolit a decis ca să se facă la Căușeni și sfințirea antimiselor. Sărbătoarea a început seara în ziua de 28 iunie cu o priveghere frumoasă săvârșită de către Î.P.S. Mitropolit, asistat de doi consilieri eparhiali, de protopop și mai mulți preoți din cercul Tighina. Adâncă impresie a făcut cântarea de obște în biserică a parohienilor.

În ziua de 29 iunie s-a făcut sfințirea antimiselor mai înainte de Sfânta Liturghie, o rânduală rar văzută chiar și de mulți din preoți. Biserica, destul de mare, a fost mică pentru a cuprinde pe toți dotorii de a vedea slujba arhierescă. [...] În aceeași zi au fost vizitate parohiile Simionesti și Ermoclia, iar la 9 iulie – Mănăstirea Noul Neamț din Chițcani, unde Î.P.S. Sa s-a interesat de starea duhovnicească și nevoile mănăstirii. Seara, după priveghere, s-a făcut de către soborul mănăstirii alegerea starețului provizoriu arhimandrit Melchisedec ca titular. Duminică, la slujba arhierescă, prea Cuvioșia Sa a fost gratificat cu mitră. Î.P.S. Mitropolit a vorbit despre însemnătatea preoției.

[...] În ziua de 26 august au fost vizitate parohiile Buțeni, Fărlădeni și Gura Galbenă. În ziua de duminică, 27 august, în Biserica „Sf. Gheorghe” din Gura Galbenă Î.P.S. Mitropolit a officiat Sfânta Liturghie, făcând hirotonii în diacon și preot a părinților din mănăstirea Căpriană. În aceeași zi au fost vizitate parohiile Caracui și Sărata Galbenă.

[...] În ziua de 28 august, pe un timp friguros, Î.P.S. Sa a plecat cu trăsura spre

¹⁹ ANRM, fond 1232, inv. 1, dosar 312, f. 55.

Cărpineni, unde erau aranjate toate pentru slujba arhierescă, fiind în aceeași zi Conferința anuală a cercului II, județul Lăpușna. Slujba arhierescă în asistența întregului cerc și a mulțimii de popor a fost zguduitoare.

[...] În ziua de 29 august s-a făcut slujba arhierescă în Biserica „Sf. Ioan Botezătorul” din Cărpineni II, fiind ziua hramului. Biserica a fost plină de popor.

[...] În ziua de 14 septembrie Î.P.S. Sa a slujit Sfânta Liturghie în mănăstirea Saharna.

În ziua de 15 septembrie a vizitat satele Bicinsca, Horodiște, Slobozia Horodiștei, apoi mănăstirea Țăpova și Izvoare în ziua de 16, iar în ziua de 17 septembrie a oficiat Sfânta Liturghie în biserica spațioasă din Horodiște, de acolo s-a înapoiat la Chișinău.

Astfel, s-au vizitat 26 de parohii și șapte mănăstiri, făcându-se 12 slujbe arhieresti – cinci în mănăstiri și șapte în parohii.²⁰

Și așa an de an, în pofida greutăților de tot felul. Numeroasele lui vizite canonice prin Eparhie urmăreau mai multe scopuri: „Secția culturală ține a accentua că aceste vizite au și un pronunțat scop misionar și de strânsă legătură cu intelectualii mireni. [...] Legătura dintre intelectuali și cler începe să devină din ce în ce mai trainică.”²¹

Mitropolitul însuși mărturisește că a reușit să străbată nu numai toate orașele, dar și toate satele Basarabiei, să facă slujbe bisericesti arhieresti peste tot, să viziteze școlile, azilurile, spitalele și temnițele, ca și toate instituțiile, propovăduind cuvântul de înălțare românească și creștinească, semănând în sufletele oamenilor credința, speranța și dragostea. „Ca să propovăduiesc lucrurile acestea, va scrie Gurie în cartea *Procesul și apărarea mea...*, am mers pe malul Nistrului de la Hotin până la Cetatea Albă și am străbătut toată Basarabia

în lung și în lat. [...] Astfel, am putut să-mi îndeplinesc în Basarabia, în epoca cea mai tulbură și cea mai delicată, în calitatea mea de Mitropolit, rolul sfânt și dumnezeiesc pentru consolidarea Unirii, pentru unificarea desăvârșită a Basarabiei cu Patria și Biserica mună.”²²

Conștient de faptul că Statul Român, ieșit dintr-un război devastator și cuprins de criză, n-avea de unde le oferi basarabenilor un trai prosper, pe care ei l-au așteptat în locul sărăciei din timpul țarismului, Mitropolitul încerca din răspuțeri să tămăduiască această rană. În acest sens, n-a precupețit nici un mijloc. În cartea sa pomenește de un arhimandrit rus, Serafim, fugit în Basarabia de teroarea bolșevică, bolnav însă de mania „poporului ales”, care i-a spus nonșalant că un simplu călugăr rus nu trebuie să asculte nici chiar de un Mitropolit român, pentru că rușii ar fi o națiune menită să împărățească cum nu pot fi românii. „În astfel de împrejurări, explică Gurie, mi se impunea cu cea mai strictă necesitate, ca cel puțin eu, ca Arhiepiscop și Mitropolit, în interesul superior al Bisericii și neamului meu, să nu las o impresiune mai slabă la slujbele mele arhieresti, în vizitele mele canonice și la toate reprezentările, decât cum erau și făceau arhieriei ruși. În Basarabia, atât pentru poporul românesc, cât și pentru minoritarii care trăiesc printre noi, în atmosfera tulbură și în situația dificilă a începutului de regim românesc, lângă granițele Rusiei, era o necesitate, ca și absolută, de o reprezentare nobilă și fastuoasă, tocmai pentru întărirea, mângâierea și flatarea sentimentului nostru bisericesc și național, spre a nu mai fi contestați de ceilalți și spre a ne da nouă înșine încrederea în noi, în neamul și în Biserica noastră. Pentru aceasta a trebuit să pun în practică vizitele canonice, însoțit de autorități și cu alai

²⁰ *Luminătorul*, 1934, iul., pp. 414-417.

²¹ *Luminătorul*, 1934, iul., p. 413.

²² GROSU, Gurie, op. cit., pp. 246-247.

public. Era acest fapt o necesitate absolută în provincia Basarabiei, unde lumea era obișnuită din timpul țarist numai cu astfel de vizite canonice arhiepiscopale. [...] De câteva ori am încercat să fac vizite canonice inopinabile și fără niciun alai. Am observat însă că astfel de vizite nu pot să fie decât un fel de inspecție pentru cler, pentru că poporul, nefiind nici vestit și neavând cu mine nici autoritățile, nu lua parte, din care cauză rezultatul vizitei arhiepiscopale era foarte mic. [...] Însă eu eram cu totul departe de a avea la dispoziție mijloacele pe care le aveau arhiepiscopii ruși. Eram nevoit, pentru consolidarea românească și pentru unificarea sufletească a basarabenilor cu românii din celelalte provincii, să fac nu o vizită, două sau trei, ci să stau încontinuu pe drum, străbătând toate colțurile Basarabiei pe drumuri impracticabile. [...] Când simțeam că este vreo neînțelegere, stilistă sau de orice alt fel, nu pregetam să pornesc la drum, chiar pe ploaie și pe ninsoare, mergând zi și noapte și că, de multe ori, ne-am înglodat în noroaie ca să nu mai putem ieși decât cu cea mai mare greutate, iar uneori a trebuit să ajung numai eu singur la destinație, cortegiul întârziind sau oprindu-se pe loc la conace de adăpost.”²³ Această impresionantă mărturisire este o dovadă în plus că Mitropolitul Gurie nu-și cruța puterile și sănătatea când era vorba de consolidarea sufletească a românilor. Mai mult decât atât, pentru acest scop nobil și-a întrebunțat toate veniturile personale, fiind în momentul suspendării din scaunul arhipăstoresc, fără nicio avere și plin de datorii.

La 4 februarie 1925 Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința prezidată de Î.P.S. Gurie, ia în dezbatere propunerea de a înființa Patriarhia Română. Clerul basarabeian, nerăbdător să-și vadă

Eparhia ridicată la rang de Mitropolie, fără să mai aștepte înscăunarea oficială a Patriarhului (1 noiembrie 1925), expediază acestuia următorul document:

„Sanctității Sale D-r Miron
Patriarhul României
București

Mila lui Dumnezeu și Înțelepciunea cârmuitorilor scumpei noastre Patrii au dat viață Înaltului așezământ al Patriarhatului Bisericii Naționale Ortodoxe. Fapt măreț și începător de nouă osteneală cu entuziasm pe ogorul mântuirii sufletelor. Adunați în Congres Eparhial al Arhiepiscopiei Chișinăului, delegații Bisericii de aici sunt adânc mulțumiți de întemeierea Patriarhatului, noi fiind cei dintâi semănători ai acestei idei din anul 1921 în Țara noastră și privim cu încredere la dreptatea ce o va revărsa aceeași milă dumnezeiască și înțelepciune a cârmuitorilor asupra ridicării și întăririi și a scaunului nostru chiriarhal din Chișinău ca Mitropolia Basarabiei, desăvârșindu-se astfel votul Congreselor noastre și hotărârea Sf. Sinod.

Președintele Congresului Arhiepiscopiei,

Iconom Mitrofor Alexandru Baltaga

14 februarie 1925”²⁴

Deși scrisoarea clerului basarabeian a rămas fără răspuns, de vină fiind aceeași dispută neîncheiată privitor la desemnarea sau alegerea Mitropolitului, doleanța basarabenilor a fost receptată, pentru că era vorba de aceleași aspirații. Potrivit Statutului de organizare a Bisericii Ortodoxe Române, semnat la 6 mai 1925, Patriarhia Română cuprindea, din punct de vedere canonic-administrativ cinci mitropolii, ultima fiind Mitropolia Basarabiei cu două eparhii: Arhiepiscopia Chișinăului și Episcopia Cetății Albe – Ismail. (Trecerea Episcopiei Hotinului la Mitropolia Bucovinei

²³ Ibidem, pp. 251-252.

²⁴ ANRM, fond 1135, inv. 1, dosar 33, f. 81.

a stârnit un val de nemulțumire a clerului basarabean.)

În felul acesta, de jure, Mitropolia Basarabiei exista începând cu anul 1925. Era unica Mitropolie fără de Mitropolit din cadrul Patriarhiei Române. Clerul basarabean se simțea nedreptățit, cu atât mai mult cu cât Î.P.S. Gurie, pe care îl votase și pe care îl trata încă din 1920 ca pe întâistătorul Bisericii basarabene, timp de cinci ani de arhipăstorire dovedise că este singurul păstor capabil să țină în frâu o eparhie atât de turbulentă. Abilitatea, tăria de caracter, înțelepciunea, disciplina, tactul și încă atâtea alte calități pe care le întrunea P.S. Nicodim Munteanu nu l-au ajutat să se mențină în scaunul arhiepiscopal al acestei provincii mai mult de un an și jumătate. Basarabia se dorea înțeleasă și cel mai bine o înțelegea Î.P.S. Gurie. Tergiversarea înălțării lui la rangul de Mitropolit a durat încă trei ani. Supărările reciproce se vindecau greu. Singurul care trecea peste ele cu seninătate, grație adevăratei trăiri duhovnicești, rămânea Î.P.S. Gurie. El n-a încetat nici pe o clipă să-și îndeplinească cu perseverență și cu devotament misiunea dublă de apărător al credinței strămoșești și de apărător al națiunii române. La ceremonia de înscăunare din 28 aprilie 1928, când vechea doleanță a basarabenilor de a-l avea Mitropolit în sfârșit s-a realizat, au participat doar trei membri ai Sfântului Sinod: Î.P.S. Nectarie al Bucovinei, P.S. Lucian al Romanului și Î.P.S. Iustinian al Cetății Albe. Dar, dacă autorităților bisericești le lipsea capacitatea de a se bucura de bucuria aproapelui, și mai cu seamă, capacitatea de a ierta greșităților lor, poporul simplu al Basarabiei trăia în acele zile clipe de adevărată înălțare sufletească. Bucuria oamenilor s-a revărsat pe străzile Chișinăului, iar peronul gării devenise neîncăpător pentru numeroșii doritori de a-l întâmpina pe primul lor Mitropolit. Românii basarabeni trăiau bucuria celui mai râvnit și celui

mai mare succes: păstorul lor atât de drag în sfârșit fusese recunoscut Mitropolit de către autoritățile române centrale.

În toamna anului 1928 la Arad a avut loc primul Congres al misionarilor ortodocși români. Congresul a fost onorat de un singur Mitropolit – Gurie al Basarabiei. El reușește să convingă asistența de necesitatea întrunirii următorului Congres misionar la Chișinău, unde urma să se înființeze și o revistă de profil – *Misionarul* – publicație cu o largă deschidere atât în țară, cât și peste hotare. Întors la Chișinău, Mitropolitul poruncește la munca de organizare a Congresului, precum și la alcătuirea programului revistei. Primul număr al *Misionarului* va apărea exact în ziua deschiderii lucrărilor celui de-al doilea Congres al misionarilor ortodocși din toată România, pe 6 octombrie 1929. În luarea sa de cuvânt la congres protoiereul Vladimir Burjacovschi, referent al secției culturale a Consiliului Eparhial Chișinău, va remarca cu deosebită emoție: „Onorat Congres, Secția culturală, împreună cu comitetul provizoriu de redacție al revistei *Misionarul*, nu pot scăpa ocazia de a vă aduce la cunoștință că sufletul, oblăduitorul și protectorul realizării dezideratului al 25-lea din hotărârea Congresului I general al misionarilor ortodocși români din Arad este Î.P.S. Stăpân al Nostru, Mitropolitul Gurie al Basarabiei, părintele revistei *Misionarul*.”²⁵

În primul număr al *Misionarului* este publicat programul acestuia, care prevedea:

- 1) articole de conținut teologic în genere (problemele credinței ortodoxe, ale vieții bisericești și ale apologetice creștine);
- 2) chestiuni de îndrumare misionară (metodă de luptă, polemice, comentarii, consultări);
- 3) cronică misionară internă;

²⁵ *Misionarul*, 1929, nr. 2, p. 28.

4) informații despre activitatea misionară ortodoxă și eterodoxă de peste hotare și mișcarea sectelor în străinătate;

5) bibliografie, critică, recenzii;

6) diferite știri.²⁶

În acest prim număr al revistei *Misionarul*, arhimandritul Iuliu Scriban va scrie, printre altele: „Nici Statul nu mai este Statul creștinesc, una cu Biserica, cum era în vremea bizantinilor și în vremea vechilor noastre Principate, și nici viața obștească nu mai este cum a fost. Așa cum Biserica a muncit când s-a întemeiat, așa trebuie să muncească acum și să nu aștepte că se va mai putea odihni vreodată. [...] Din creștini cu suflete pustii să ne silim a scoate creștini plini de miez, plini de har și de adevăr” [Ioan, 1: 14]²⁷.

Or, în cei 17 ani de arhiepiscopat Gurie nu a avut nici cel mai mic răgaz pentru odihnă. A muncit neîncetat, și nu doar pentru a educa „creștini plini de miez, plini de har și de adevăr”, ci și pentru a-și apăra păstoriții de invazia celor cu „suflete pustii”. În numărul 9 al *Misionarului* din anul 1931 vom găsi, printre altele, și următoarea informație: „La ora 5 p.m. în sala de festivități a Palatului mitropolitan s-au întrunit preoții și cântăreții participanți la Congresul Uniunii Clericilor din Basarabia la o consfătuire intimă în legătură cu propaganda antireligioasă și anticlericală pornită din Rusia sovietică. Î.P.S. Gurie a descris modul cum se desfășoară propaganda ateistă, după un sistem bine chibzuit și rațional, făcând în acest scop o serie de lecturi din publicația sovietică *Pe frontul antireligios*, redactată de Emilian Iaroslavski, președintele Asociației ateștilor agresivi din URSS.”²⁸

Cine a fost Emilian Iaroslavski aflăm în capitolul 10 al *Istoriei Bisericii Ortodoxe Ruse*: „La sfârșitul anului 1921, la Moscova, s-a lansat ziarul *Ateul* (*Безбожник*), în jurul căruia s-a format un cerc de activiști, numit „Societatea prietenilor ziarului *Ateul*”. În aprilie 1925 activiștii lui s-au întrunit la primul lor congres la care s-a constituit cunoscuta Uniune a ateștilor militanți (1925-1947). În anii '20-'40 filiale și cele ale Uniunii ateștilor militanți existau în toate republicile, ținuturile și regiunile URSS, în cadrul multor întreprinderi, așezăminte, instituții de învățământ, colhozuri și sovhozuri. Uniunea era condusă de un Consiliu Suprem, în fruntea căruia s-a aflat mulți ani la rând Emilian Iaroslavski (Minei Gubelman), un individ de un cinism ieșit din comun. Condeului lui Iaroslavski îi aparțin numeroase pamflete antireligioase din anii '20-'30, precum și reeditarea de zeci de ori a *Bibliei pentru credincioși și necredincioși*²⁹.

În acei ani bolșevicii, care nu renunțaseră încă la ideea „revoluției mondiale”, acordau o atenție maximă răspândirii ideologiei comuniste și ateiste în afara hotarelor URSS. În Basarabia, despărțită de aceasta doar de o graniță naturală, Nistrul, propaganda bolșevică pătrundea cu ușurință și era asimilată de o mare parte a populației. Ca un adevărat fiu al lui Hristos, Gurie își apăra din răspuneri păstoriții de ciuma comunistă. I-a fost foarte greu în toate, dar cel mai greu – în chestiunea Calendarului modificat. Această problemă a fost cea mai delicată și cea mai dureroasă dintre toate pe câte a trebuit să le rezolve în perioada păstoririi sale, de aceea vom examina-o într-un capitol aparte.

(Va urma)

²⁶ *Misionarul*, 1929, nr. 1, p. 3.

²⁷ *Ibidem*, p. 22.

²⁸ *Misionarul*, 1931, nr. 9, p. 684.

²⁹ *История Русской Православной Церкви. Новый Патриарший период*. Том I. 1917-1970. Sankt Petersburg, 1997, pp. 265-266.